

Työikäisten muistisairaiden etsivän työn -osahanke, toinen verstaaspäivä 14.9.2010

Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä

Kanta-Hämeen Muistiluotsi

Merja Salminen ja Marketta Jokinen

Työikäisten muistisairaiden etsivän työn -osahanke, toinen verstaapäivä 14.9.2010

Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä

Merja Salminen, tutkuspäällikkö ja Marketta Jokinen, yliopettaja

Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskus

Merja Salminen ja Marketta Jokinen

Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä

ISBN 978-951-784-527-4 (PDF)

ISSN 1795-424X

HAMKin e-julkaisu 12/2010

© Hämeen ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

JULKAISIJA – PUBLISHER

Hämeen ammattikorkeakoulu

PL 230

13101 HÄMEENLINNA

puh. (03) 6461

julkaisut@hamk.fi

www.hamk.fi/julkaisut

Ulkoasu ja taitto: HAMK Julkaisut

Hämeenlinna, marraskuu 2010

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Tulevaisuusverstaas -menetelmä	6
3. Toinen verkostoverstaas 14.9.2010	9
4. Verstaaspäivän toteutus ja tuotokset	10
4.1 Ongelmavaihe, kritiikkivaihe	10
4.2 Ideointivaihe, utopiavaihe, mielikuvitusvaihe	14
4.3 Todellistamisvaihe, todellistaminen, toteuttamisvaihe	17
5. Verkostoverstaaspäivän palaute.....	20
Lähteet.....	21
Liitteet	23

1. Johdanto

Muistiliiton työikäiset muistisairaat ja heidän omaisensa -jatko-hanke toteutetaan vuosina 2008–2011. Hankkeen tavoitteena on koota yhteen tietoa alle 65-vuotiaiden sairastuneiden ja heidän omaistensa erityiskysymyksistä, tuottaa heille suunnattua materiaalia sekä tukea jäsenyhdistysten työtä kohderyhmän parissa. Hankkeessa kehitetään myös työikäisten ja perheiden palveluita sekä tehdään palvelusuosituksia. Hanke toteutetaan Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Hankkeen yhtenä tavoitteena on työikäisten alueellisen edunvalvontatyön ja palvelujen pitkäjännitteinen kehittäminen. Tämä toteutetaan luomalla kuusi (6) erityiskysymyksiin painottuvaa pilottia. (*www.muistiluotsi.fi*)

Yksi piloteista toteutetaan Kanta-Hämeessä työikäisten muistisairaiden etsivän työn osahankkeena. Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry on tilannut Hämeen ammattikorkeakoulun, Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskukselta Työikäisten muistisairauteen sairastuneiden etsivän työn hankkeeseen kolme (3) prosessiohjausta. Prosessiohjauksista vastaavat tutkimuspäällikkö Merja Salminen (aik. Ala-Nikkola) ja yliopettaja Marketta Jokinen. Prosessiohjukset sisältävät suunnittelun, toteutuksen sekä kirjallisen raportoinnin.

Tämä raportti on em. Kanta-Hämeen osahankkeen toisesta verkostoverstaspäivästä. Ensimmäinen prosessiohjauksen verstaspäivä toteutettiin 5.2.2010 Hämeen ammattikorkeakoulussa, verstaspäivään liittyvä raportti ilmestyi toukokuussa 2010 ja on luettavissa ja ladattavissa e-kirjana osoitteessa http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Yleisopalvelut/Julkaisut/Kirjat/kasvatus_kielet_ja_kulttuuri_-_e-kirjat. Raportissa käytetään osahankkeesta käsitettä hanke.

Työikäisenä muistisairauteen sairastuneiden etsivän työn -hankkeen (2009–2011) tavoitteena on etsiä Kanta-Hämeen alueella työikäisenä muistisairauteen sairastuneita ja heidän läheisiään. Tavoitteena on luoda hyviä käytänteitä työikäisten muistisairaiden ja heidän läheistensä tavoittamiseksi. Tarkoituksena on saada innostettua muistisairaat ja heidän läheisensä kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan. (Ajattele aivojasi – pidä huolta muististasi.)

Hankkeessa on tavoitteena luoda ammatillisten toimijoiden verkosto, jonka muistiosaamista vahvistetaan. Verkoston muistiosaamisen vahvistumisen myötä löydetään muistisairaat. Sairastuneiden mahdollisuudet tarpeenmukaiseen hoitoon ja kuntoutukseen paranevat verkoston muistiosaamisen myötä. Lisäksi hankkeessa toteutetun tiedotuksen, neuvonnan ja vertaistukiryhmien avulla tuetaan sekä vahvistetaan sairastuneiden ja heidän läheistensä toimintamahdollisuuksia. (Ajattele aivojasi – pidä huolta muististasi.)

Verkostoon kutsutaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä aloilta, jotka toimipaikoillaan kohtaavat työikäisiä muistioireisia tai muistisairaita henkilöitä. Verkostoverstaisten konkreettisena tavoitteena on lisätä verkoston toimijoiden kykyä ottaa luontevasti puheeksi muistihäiriöt ja muistisairaudet sekä vahvistaa toimijoiden muistiosaamista. (Ajattele aivojasi – pidä huolta muististasi.)

Nyt luettavana oleva raportti kuvaa toisen verstaspäivän 14.9.2010 prosessiohjausta. Raportti tulee syksyn 2010 aikana ilmestymään myös e-kirjana osoitteessa http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Yleisopalvelut/Julkaisut/Kirjat/kasvatus_kielet_ja_kulttuuri_-_e-kirjat.

2. Tulevaisuusverstaas -menetelmä

Tulevaisuusverstaas on ryhmätyöskentelyn menetelmä. Sen avulla suunnitellaan ja toteutetaan tulevaisuutta nykyhetken ongelmien ja tulevaisuuden toiveiden pohjalta. Tulevaisuusverstaan kehittäjä on saksalaissyntyinen tutkija Robert Jungk. Hän järjesti ensimmäiset verstaat Wienissä 1950-luvulla. Jungk on yhdessä Norbert R. Müllertin kanssa koonnut tulevaisuusverstaaita käsittelevän kirjan (1981), joka on julkaistu suomeksi nimellä Tulevaisuus verstaat -käsikirja demokratian elvyttämisen mahdollisuuksista (1987). (Kiimamaa 2003, 11.)

Verstaassa työstitetään ja täsmennetään tilannetta, jota halutaan tai joudutaan muuttamaan. Verstaassa siis suunnitellaan. Tulevaisuusverstaas motivoi osallistujia ideoiden esille tuomiseen ja kriittiseen ajatteluun. (<http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Tulevaisuus.html>)

Menetelmä noudattaa prosessikeskeisen ja yhteistoiminnallisen kehittämisen menetelmiä. Tavoitteena on muutosprosessin käynnistäminen. Muutoksen suunta ja toivottava tulevaisuuden tila määritellään yhteisessä, osallistavassa dialogissa. Yhteistoiminnallisuus korostaa osallistujien mahdollisuutta vaikuttaa kehittämistyön suunnitteluun. Tulevaisuusverstaas on vuorovaikutuksellinen menetelmä, jolloin osapuolten kesken käydään rakentavaa dialogia. Keskeistä on, että kehittämistarpeet nousevat ihmisten arjen ja työn todellisuudesta. Dialogin avulla tarpeet tehdään näkyviksi. (Malassu 2002, 1.)

Tulevaisuusverstaasmenetelmä on yksi tulevaisuustutkimuksen traditiosta kehittyneitä menetelmistä. Menetelmää käytetään yleisesti erilaisten organisaatioiden, kuntien, järjestelmien, palvelujen ja päätöksentekoprosessien kehittämisessä Suomessa ja myös muualla maailmassa. Tulevaisuustyöskentelyn tarkoituksena on käynnistää erilaisia prosesseja, tukea muutoksia ja synnyttää uutta ajattelua sekä toimintaa.

Työskentelyn tavoitteena on luoda yhteinen ymmärrys tämän hetken tilanteesta, visio toivotusta tulevaisuudesta, sen toteutumisen mahdollisuuksista ja toteutumisen rajoista. Työskentelyn aikana ilmapiiri on menetelmän luonteen ja tavoitteiden mukaisesti avoin ja arvostava niin tavanomaisten kuin poikkeavienkin ratkaisujen löytymiseksi. Dokumentoinnin tavoitteena on tehdä näkyväksi se, mihin työskentelyn lopputulos ja johtopäätökset perustuvat. Työskentelyn eri vaiheista muodostuu kokonaisuus, jonka osia ei voida erottaa toisistaan. (Malassu, Typpi, Liukonen, Lukman, Lehto, Myllärniemi, & Koskinen 2006, 4–5.)

Tulevaisuustyöskentelyssä tieto ja ymmärrys asioiden tilasta perustuvat sekä faktaan että osallistujien ammatillisen ja kokemuksellisen ymmärryksen kautta muodostuvalle tiedolle. Työskentelyssä haetaan tarkoituksella kriittistä näkökulmaa tutkittaviin ilmiöihin. Tavoitteena on laajentaa tietoa ja ymmärrystä. Tämän kautta toiminnassa ja sen kehittämisessä voidaan ottaa huomioon erilaiset riskinäkömät, mahdollisuudet ja visiot. Tulevaisuusverstaasprosessi tuottaa eri vaiheittensa tuloksena nykyhetkeä ja tulevaisuutta koskevia tarinoita käsiteltävänä olevasta asiasta ja ilmiöistä.

Tulevaisuustyöskentely etenee vaiheittain nykytilan kriittisestä tarkastelusta tulevaisuuden visioiden kautta toivottavaan tulevaisuusvisioon. Kun näkökulma tulevaisuuteen on verstaastyöskentelyn aikana rakentunut seuraa työskentelyn toiminnallinen vaihe eli tavoiteltavien asioiden todeksi tekemisen prosessi. Tulevaisuustyöskentely tuottaa suunnitelman, jonka toteuttaminen organisaatiossa on osa normaalia tietoon perustuvaan toiminnan johtamista ja kehittämistä. (Malassu ym. 2006, 5–6.)

Tulevaisuusverstaan vaiheet

Valmisteluvaihe

Perusteet tulevaisuusverstaan osallistujien ryhmiin jakoon voi olla hyvinkin erilaisia. Liian homogeenista ryhmää on kuitenkin syytä välttää, koska tämä voi estää lennokkaan keskustelun syntyä. Ryhmien työskentelylle on myös syytä antaa tarkat aikarajat. (Kiimamaa 2003, 13–14.)

Verstastyöskentely alkaa yhteisen orientaatioperustan määrittelyllä (Malassu 2002, 2). Verstaan osanottajien motivointi ja innostaminen on tärkeää. Käsiteltävä aihe on syytä miettiä perusteellisesti, jotta kaikille on selvää, mitä ollaan tekemässä ja pohtimassa. Osanottajilla tulee olla yhteinen kiinnostus yhteisen asian kehittämiseen. Varataan iso tila, jossa voi liikkua. Varataan fläppitauluja ja jokaiselle annetaan tussi. Osanottajat esittäytyvät alussa, joka mahdollistaa aiheeseen keskittäytymisen ja virittäytymisen.

Verstaan avauksessa kuvataan aihe ja perustellaan prosessin valinta. Vaiheeseen voidaan johdatella esimerkiksi musiikilla ja mielikuvitusmatkalla. Verstaan toimintaperiaatteet käydään myös yhteisesti läpi. (www.uta.fi/tyt/verkkotutor/ratkmen.htm)

Ongelmavaihe, kritiikkivaihe

Tulevaisuusverstaassa tavoitellaan avointa keskustelua. Tässä vaiheessa on mahdollista analysoida kriittisesti oman työn nykytilaa ja siihen vaikuttaneita historiallisia tekijöitä. Kriittistä tarkastelua voidaan myös kohdentaa yhteiskunnallisiin tekijöihin. Nykytilan tarkasteluun sisältyvät koetut vahvuudet ja heikkoudet. (Malassu 2002, 2.)

Osallistujat kuvaavat paperille kaiken sen, minkä kokevat aiheessa ongelmalliseksi, kiusalliseksi pelottavaksi, tyytymättömyyttä aiheuttavaksi jne. Ongelmien syihin ja ratkaisuihin ei tässä vaiheessa puututa. Tässä vaiheessa keskitytään pohtimaan tämän hetkisiä ongelmia ja huolenaiheita. Osallistujat kirjaavat seinille kiinnitettyihin papereihin mieleen juolahtavia ”ongelma-asioita” mielellään lyhyinä ongelmalauseina tai avainsanoina. Toisten kirjaamat asiat auttavat muistamaan myös itseä harmittavia asioita.

Vetäjän johdolla yhdistellään ja järjestellään ongelmat aihepiireihin. Ne konkretisoidaan yhdessä osallistujien kanssa. Syitä ja syyllisiä ei etsitä, vaan kuvaillaan edelleen ongelmia. Ongelmat voidaan myös priorisoida ja pisteyttää. (www.uta.fi/tyt/verkkotutor/ratkmen.htm ; Kiimamaa 2003, 12–13.)

Kritiikkivaihe tuottaa kriittisen näkymän nykyhetken tilaan. Tässä vaiheessa osallistujat tuottavat omiin kokemuksiinsa, tietoonsa ja havaintoihinsa perustuvia teesejä siitä, mikä on pahin mahdollinen asiointitila tai vaihtoehto nykytilanteessa. Teesit eivät koske kaikkea käsiteltävänä olevasta asiasta, pikemminkin osallistujan omakohtaisia kokemuksia asiantilasta. Vaiheen tarkoituksena on tehdä näkyväksi myös se, mitä ei joka päivä ole havaittavissa. (Malassu ym. 2006, 6.)

Ideointivaihe, utopiavaihe, mielikuvitusvaihe

Verstaassa rakennetaan oman työn ja yhteiskunnallisen kehityksen nykytilan ja historian tarkastelun kautta osallistujien yhteistä käsitystä tulevaisuudesta kriittisen dialogin kautta. Tulevaisuusvisiointiin sisältyvät ennakoitavissa olevat mahdollisuudet, uhat, vaihtoehtoiset tulevaisuuden kuvat ja keinot sekä esteet näiden toteutumiselle. Tarkoituksena on löytää toivottavat tulevaisuuskuvat, joita kohti on mahdollista ja innostaa pyrkiä. (Malassu 2002, 2.)

Kritiikkivaiheen väittämät käännetään tässä vaiheessa myönteisiksi ehdotuksiksi (<http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Tulevaisuus.html>). Ideoita, unelmia ja utopioita tuotetaan mielikuvituksen avulla. Ideat voivat olla tässä vaiheessa hyvinkin epärealistisia, kaikki ajatukset ovat kuitenkin sallittuja. Ongelmavaiheen kritiikkilauseet voidaan kääntää esimerkiksi myönteisiksi väitelauseiksi, joihin tulevaisuudessa pyritään. Tätä vaihetta voidaan vahvistaa esimerkiksi erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä.

Ongelmien unelmoiminen poistuneiksi ei riitä, vaan niiden tilalle unelmoidaan jotain positiivista esimerkiksi tilanteista, joissa itse on ollut mukana. Unelmat kirjoitetaan ja kuvitetaan jälleen isoille papereille. Unelmapaperit kiinnitetään seinille ja voidaan myös priorisoida ja pisteyttää kuten edellä. (www.uta.fi/tyt/verkkotutor/ratkmen.htm ; Kiimamaa 2003, 13.)

Tulevaisuusverstastyöskentely etenee kriittisen tiedonmuodostuksen vaiheesta tavoiteltavan tulevaisuuden visiointiin eli utopiavaiheeseen. Tässä vaiheessa edellisen kriittisen tarkastelun sijaan, teemoja tarkastellaan sellaisina kuin ne parhaimmillaan ovat tai voisivat olla eli sellaisina, joiksi ne toivottaisiin tulevan. Asioita tarkastellaan käänteisestä näkökulmasta niin, että nykytilassa hyvin toimivat asiat tulevat näkyviksi. Tässä vaiheessa tuotetaan tietoa sellaisestakin, mikä asiantuntijoiden mielestä on mahdollista toteutua jo tänään tai vasta tulevaisuudessa. (Malassu ym. 2006, 6.)

Todellistamisvaihe, todellistaminen, toteuttamisvaihe

Toivottavat muutossuunnat määritellään ja konkretisoidaan sekä ilmaistaan toiminnallisina lauseina. Ideat käännetään toiminnan kielelle. Määritellään ja kirjataan miten visiot ja tavoiteltavat tulevaisuuden tilat saavutetaan käytännön työn ja toimintojen avulla. (Malassu 2002, 2.)

Edellisenvaiheensuunnitelma arvioidaan kriittisesti ja haetaan keinojaniiden toteuttamiseksi. Tällä tavalla muotoutuu toimintasuunnitelma. Kritiikki ja mielikuvitus, nykyisyys ja tulevaisuus kohtaavat tässä vaiheessa. Mielikuvitusvaiheen tulokset on kirjattuna fläppipaperille, ne esitellään ja niistä keskustellaan. Keskustelun tarkoituksena on etsiä valittujen ehdotusten toteuttamiskeinoja, miten edetään valittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. (<http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Tulevaisuus.html> ; Kiimamaa 2003, 13.)

Vaihe voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että jokainen osallistuja suunnittelee kolme askelta kohti unelmaansa. Askeleet sijoitetaan tiettyihin ajankohtiin ja ne kuvataan tarkasti, mitä kukin askel tuottaa sekä missä se näkyy ja tuntuu. (www.uta.fi/tyt/verkkotutor/ratkmen.htm.)

Tässä vaiheessa tehdään suunnitelma tavoiteltavien asioiden toteuttamiseksi. Menetelmään sisältyy arvioinnin ja seurannan prosessi, tavoitteiden toteuttamiseen on sitou-

duttu. Menetelmä on demokraattinen ja osallistava työskentelytapa, jossa mahdollisimman monet vaihtoehtoiset näkökulmat saadaan näkyviksi. Tulevaisuustyöskentely on myös vastuuttava ja sitouttava menetelmä ja siksi on tärkeää, että työskentelyyn osallistuvat ne, joilla on mahdollisuus asemansa perusteella vaikuttaa asioiden kulkuun, päätöksentekoon ja sitä kautta toivottavan tulevaisuuden toteutumiseen parhaalla mahdollisella tavalla. (Malassu ym. 2006, 6–7.)

Jatkotyöskentelystä sopiminen

Kuten johdannossa on esitetty Muistiliiton työikäiset muistisairaajat ja heidän omaisensa -jatkohanke toteutetaan vuosina 2008–2011 (www.muistiluotsi.fi). Yksi piloteista toteutetaan Kanta-Hämeessä Työikäisten muistisairaiden etsivän työn osahankkeena. Kanta-Hämeessä meneillään olevaan hankkeeseen on tilattu Hämeen ammattikorkeakoulun Hyvinvoinnin koulutus- ja tutkimuskeskukselta kolme prosessiohjausta. Prosessiohjauksiin kuuluva kolmas verkostoverstaspäivä toteutetaan 10.5.2011. Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry organisoi jatkotyöskentelyä hankkeessa.

3. Toinen verkostoverstas 14.9.2010

Verstaspäivän teemaksi oli edellisen verstaan (5.2.2010) tulosten pohjalta valittu Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä.

Työikäisten muistisairaiden etsivän työn -hankkeen projektityöntekijä Tuula Suokas oli kutsunut asiantuntijat verstaspäivään. Asiantuntijoita eri työyhteisöistä ja yhdistyksistä oli yhteensä 22 ja kokemusasiantuntijoita oli 4. Verstaspäivään osallistui näin ollen yhteensä 26 henkilöä. Yksi kokemusasiantuntija ei halua nimeään julkaistavaksi. (Liite 1.)

Tilaisuuden aluksi jokainen esitteli itsensä. Tämän jälkeen Hämeen ammattikorkeakoulun, Hyvinvointialan osaamiskeskittymän asiantuntijat esittelivät päivän sisällön ja Tulevaisuusverstas -menetelmän. (Liitteet 2. ja 3.)

Verstaspäivän osallistujat saivat huoneeseen tullessaan vapaasti valita istumapaikkansa kolmesta eri pöydästä. Ryhmätyöskentely tapahtui näissä sattumanvaraisesti valituissa ryhmissä. Ryhmäläisiä kehoitettiin kirjaamaan keskustellut asiat annettuun A4 -lomakkeeseen ja ne kerättiin tämän raportin aineistoksi.

4. Verstaspäivän toteutus ja tuotokset

4.1 Ongelmavaihe, kriittikkivaihe

Jokainen verstaspäivään osallistuja kirjoitti itsenäisesti päivän teemaan, Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä, 3–5 liittyvää ongelmaa, yksi ongelma A4-lomaketta kohden. Vaiheen kesto n. 10 minuuttia.

Tuotokset jätettiin pöydille ja osallistujat tarkastelivat tuotoksia ja etsivät niistä yhteisiä läisyyksiä.

- masennuksen hoito? → vaikutus myös muistiin
- muistioireen tunnistus (jääkö muiden oireiden tai sairauksien taakse?)
- tuki työelämässä jatkamiseen? → voiko työnkuvaa muokata → työnantajan & työkavereiden tuki ja asenteet?
- työelämän paineisuus tuottaa uupumusta ja depressiota – mikä altistaa myös rappeuttaville muistisairauksille
- varhaisen vaiheen diagnostiikka – jääkö muistioireisiä löytymättä
- työikäiset muistioireiset eivät löydä vertaistukiryhmiin
- mihin ohjata, mistä ensikontakti muistiongelmiin hoitoon
- omaisten tuki? koko perheen asia
- ennaltaehkäisy, aivoterveys -> kaikille tietoa jo ajoissa
- mihin ohjaan muistisairaana asiakkaan?
- ei ole tarjota mitään; ei kerhoja, toimintaa, kuntoutusta, joissa työikäinen muistisairas saisi tukea ja ohjausta
- tietämättömyys – ei tunnisteta oireita – ei osata neuvoa palveluissa eteenpäin (esim. jatkotutkimuksiin) – ennaltaehkäisy (RR. kol.)
- lyhytaikaispaikkojen puute
- tiedonkulku ongelmallista
- mihin ohjataan jatkoihin diagnoosin jälkeen
- työikäisten seulontaan ei lyhyttä yksinkertaista testiä
- jos seulonnassa löydös tulisikin mihin lähetetään tarkempiin tutkimuksiin ja kenen kustannuksella. Hoitopolku (toimiva) puuttuu
- työnantaja ei tue muistioireista, ”kevyempiä” töitä ei tahdo löytyä. Työkyky ei diagnoosiin kuitenkaan lopu
- kun työssäolo päättyy onko tukitoimia, päivätoimintakeskusta tms.
- koska tilanne (hoitopolun yms suhteen) niin ongelmallinen uskaltaako työntekijä tuoda ongelmaansa esiin riittävän ajoissa
- millaisin keinoin tukea muistiongelmistä kärsivää
- muistisairaiden palvelut pirstoutuneet

- vaihtoehtoiset palvelut vähäisiä esimerkiksi muistisairaille ei päivätoimintaa ole tarjolla päivittäin joka maakunnassa
- tarvitaan lisää lyhytaikaishoitopaikkoja juuri muistisairaille
- muistisairaus todetaan monissa eri paikoissa ja välttämättä seurantakäyntiä ei sovita
- muistisairaus todetaan, mutta ei ohjata esimerkiksi muistisairaiden kuntoutusohjaajalle, muistihoitajalle tai sosiaalityöntekijälle jatkossa
- välipitämättömyys: "...niitä on meidän alueella niin vähän..." – kun puhutaan työikäisten muistisairaiden palveluiden tarpeesta
- muisti-ongelmista kärsivän "unohtaminen" Hoito? Jatkuvuus?
- yksinäiselle ihmiselle tuen saaminen kotiin alkuvaiheessa kun ongelmat eivät vakavia mutta haittaavat arkea
- muistiongelman huomioiminen moniongelmaisen asiakkaan tilannetta arvioitaessa (→ koulutusta työntekijöille muistiongelman tunnistamiseen ja huomiointiin) aiheuttamatta työntekijälle muistiongelmaa kun on muistettava jo ne aiemmat ongelmat
- muistioireiden peittäminen
- työikäisten muisti-ongelmaisen löytäminen
- kun muistidiagnoosi on tehty ei asianomaiselle kerrota jatko-ohjauksen ja neuvonnan tarpeellisuudesta eikä kuntoutusohjaajan olemassaolosta, hoitoketju katkeaa
- hoitoonohjaus omilta terveysasemilta / työterveyshuollosta kangertelee; ei havaita ongelmia ajoissa
- työikäisille muistihäiriöisille ei ole tarjota esimerkiksi päivätoimintaa. Jo olemassa oleviin pv-toimintaporukoihin he iältään eivät sovi
- itse sairastuneet eivät diagnoosin jälkeen halua kerrottavan asiasta leimautumisen pelosta → ei haluta neuvoja / apuja ennen kuin on liian myöh.
- diagnoosin jälkeinen hoitopolku ei toimi ts. on laatimatta ja satunnaisesti asiaan vihkiytynyt oma lääkäri huolehtii
- kotiin annettavien palveluiden puute / riittävyys
- omaishoitajien tuki?
- työnantajille koulutuksen puute / haluttomuus
- kuntoutusta ei ole
- ei ole ao. ikäryhmälle soveltuvia hoitopaikkoja
- henkilön suostuminen tutkimuksiin
- päivätoiminnan puute / onko sitä?
- tulevaisuus huolestuttaa tosin meille kaikille!
- muistioireisten löytäminen
- tiedotuksen puute
- ajan saaminen
- uskottavuus
- en tiedä, mihin voin ohjata asiakkaani, jos huomaan, että on ongelmia muistissa
- miten huomata asiakkaassa muistihäiriö tms.?

- miten kohdata henkilö, jolla on muistihäiriö?
- kuka (lääkäri...) pitää muistisairaana puolia, siis huolehtii, että kaikki voitava tehdään tutkimusvaiheessa?
- muistitestiä ei ole erikseen työikäisille
- päivähoitopaikkojen puute (maatiloille uusi tuotantosuuntako?)
- ei päivähoitopaikkoja (mihin laittaa puolison kun pitäisi palata töihin)
- ikärakenne intervallipaikoissa (-ei nuorille (< 65 v.) kavereita) ja päivätoimintapaikoissa
- puute hoitavista lääkäreistä, tuntuu ettei kukaan halua ottaa vastuuta hoidosta
- (kustannukset) omaishoitajan tuen pienuus verrattuna laitospaikkakustannuksiin (epäreilu)
- muistitesti ei mittaa pitkäaikaista muistin heikkoutta, vaan lähinnä "lyhyitä" muistin heikkouksia, neuropsykologin arvio suht hyvin muistuttavat, itse olet eri mieltä
- riittääkö neurologin arvio siitä, ettei ole varsinaisesti muistisairas, vaan muistioireinen
- muistioireesta seuraa usein analyysiksi muistisairaus. Entä jos ei näin käy. Minne silloin menet oireiluasi esittelemään. Tämä versio näyttäisi olevan sellainen
- muistioireisten potilas yhdistysten yhteistyötä lisäävä
- työterapiaa tässäkin, tai ainakin työtoimintaa?? Missä sitä voidaan järjestää tulevaisuudessa, ja nyt, ettei leimaa ihmistä
- edelleen tiedon puute muistisairauksista, missä saa hoitoa?
- ennakkovalistus – ennalta ehkäisevä työ esim. nuoret päihteiden käyttäjät ym.
- miten työnantaja ottaa huomioon muistiongelmaiset työn räätälöinti
- pelot – asiaa kohtaan, "lisääkö tieto tuskaa", "pelottelu", myönteisiä esimerkkejä
- päivätoiminta- sekä lyhyt- ja pitkäaikaishoitopaikkojen suunnittelu ja toteutus iäkkäille muistisairaille (ikäeroa jopa 40 – 50 v. tarpeet hyvin erilaisia)
- kokonaisvastuun puute, vastuu palvelujen hakemisesta ja toteutuksesta jää yksin omaishoitajalle – entä yksinasuvat?
- diagnosointi ja hoidon piiriin saattaminen / pääseminen
- psykososiaalisen tuen puute –sairastunut –läheiset –lapset!
- tuen puuttuminen työelämästä poistumisen vaiheessa ("kyselemättä" suoraan eläkkeelle diagnoosin jälkeen)
- työkykyarviointiin pääseminen (pitkäaikaistyöttömät)
- päivähoito
- työikäiselle muistioireiselle / sairaalle ei ole kohdennetusti päivätoimintaa
- miten mahdolliseen muistiongelmaan voi "virallisesti" puuttua
- tiedonpuute, mistä saa tarvittaessa apua? Asia on vielä usein arkaluontoinen esille otettavaksi
- saako esim. työvoimaviranomainen tietoa henkilön muistiongelmasta? Eli onko se mahdollisesti este työllistymiselle?
- työikäisille muistisairaille ei ole säännöllisiä kuntoutusjaksoja (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen)

- työikäisille muistisairaille ei ole tarjolla mahdollisuutta jatkaa työelämää helpotusti
- tarjolla olevien palvelujen tietämys tarvitsijoiden keskuudessa?
- palvelut saisivat olla näkyvämpiä
- kuntoutuspalvelujen piiriin pääsee usein vasta, kun muistisairaus edennyt jo pitkälle
- työikäisten muistiasiaa saisi viedä isommille työpaikoille tietoiskutyypisinä luentoina, tämä saisi oletettavasti paikallislehdessäkin palstatilaa
- vakavasti muistisairaahan päivähoidon puute
- hoitotahot eivät tiedä riittävästi toisistaan, kunnilla hyvin erilainen palvelurakenne → vaikeus hahmottaa kokonaisuuksia esim. KHKS, terveyskeskuskuntayhtymissä
- muistisairaiden kuntoutukseen panostaminen riittämätöntä
- kunnissa ei resursseja tarvittavaan hoitoon ja tukeen
- työikäisten muistisairauksien yleisyyteen ei ole herätty, ei ole palvelujärjestelmää heitä varten, esim. päivätoiminnoissa mukana 50–100-vuotiaat? → ikäpolvien kuilu, mikä yhdistää?
- kun diagnoosi on saatu, ei kukaan huolehdi siitä, miten asiakkaan jatko hoituu, asiakas ja omaiset jäävät yksin

Osallistujien yksilöllisesti A4-lomakkeille kirjaamista ongelmista ja kritiikin kohteista koottiin yhteis keskustelussa yhteisiä ja keskeisiä koettuja teemoja:

- Minne ohjata muistioireinen henkilö ensivaiheessa?
- Miten huomata muistioire muiden oireiden joukosta?
- Palvelut sen jälkeen, kun muistioire/-sairaus haittaa arkea?
- Selkeän hoitopolun puuttuminen sekä asiakkaan ohjaus siinä puutteellista.
- Ennaltaehkäisy, asenteiden muokkaaminen sekä tiedon puute.
- Työikäisten yksilölliset työurien ja kuntoutuspolkujen suunnittelu puutteellista – sattumanvaraista
- Omaisten ja läheisten huomioiminen
- Ennaltaehkäisy – Ensivaihe - muistioire haittaa arkea

Ylläesitetystä teemoista kiteytettiin edelleen jatkotyöstämistä varten kolme teemaa:

- **Ennaltaehkäisy**
- **Ensivaihe**
- **Muistioire haittaa arkea**

4.2 Ideointivaihe, utopiavaihe, mielikuvitusvaihe

Verstaan osallistujat olivat jakautuneet kolmeen pöytäkuntaan. Jokainen pöytäkunta työsti omaa teema-alueettaan edellä esitetyistä teemoista. Pöytäkunnat unelmoivat siitä, miten edellä mainittuun teemaan voitaisiin vaikuttaa niin, että tilanne paranee tai siihen liittyvät ongelmat voitaisiin ratkaista paremmin. Ideointivaihe kesti n. 30 minuuttia.

Alla esitellään ryhmien tämän vaiheen tuotokset

Ennaltaehkäisy

- Itsehoito: huolehditaan terveellisistä elämäntavoista (alkoholi, tupakka, verenpainetaudin, kolesteroli ja diabeteksen hoito)
- Terveystieto kouluissa
- Elinikäinen aivojen käyttö
- Harrastuksia – ei nyrkkeilyä eikä pyöräilyä ilman kypärää
- Työsuojainten käyttö (esim. liuottimet)
- Mielialatekijät, sosiaalinen verkosto
- Ei turhaa lääkkeiden käyttöä
- Stressin hallinta
- Työnantajat ovat sitoutuneet pitämään huolta työntekijöiden muistiterveydestä
- Ei väkivaltaa!
- Nuoret muistioireiset kertomaan omista kokemuksistaan. Kokemusasiantuntijoiden kokoaminen ja hyödyntäminen kouluissa, nuorisotyössä jne.
- Järjestelmällinen tiedotus

Yhteenvetona esitämme:

Terveillä elämäntavoilla voidaan pienentää muistisairauksien riskiä. Muistisairauden puhkeamista voidaan jopa siirtää tulevaisuuteen. Ylipaino, kohonnut kolesteroli ja korkea verenpaine ovat merkittäviä riskitekijöitä myöhäsiän muistisairauksien puhkeamiseen. Aivoterveyttä uhkaavat erityisesti päähän kohdistuvat iskut. Hyvä ja riittävä uni on aivojen toiminnan edellytys. Stressi ja masennus voivat myös lisätä muistihäiriöitä. Ympäristötekijät vaikuttavat aivojen toimintaa ja aivot kehittyvät niitä käyttämällä. (Lue myös http://www.muistiliitto.fi/fin/muisti_ja_muistisairaudet/)

Ensivaihe

- Kaikki tunnistaa ja ottaa vakavasti muistioireet (työnantajat, pankkihenkilöstö, taksit jne.)
- Kaikki tietää, mihin ohjataan
- Avoin asenne (ei leimaa henkilöä)
- Riittävät resurssit ja ammattitaitoinen henkilöstö – erityisesti ohjaavia henkilöitä riittävästi
- Työelämän joustavuus ja yksilölliset ratkaisut
- Omaisilla oma tukirakenne
- Kuntoutussuunnitelman laatiminen aloitetaan
- Tuet kotiin ja asiakkaan arkeen

Yhteenvedona esitämme:

Nyky-yhteiskunnan haastava työelämä paljastaa usein muistiongelmia jo varhaisessa vaiheessa. Työikäisillä ei kuitenkaan aina edes osata epäillä muistisairautta. Muistisairaus saatetaan diagnosoida esimerkiksi työuupumukseksi, masennukseksi tai päihteiden väärinkäytöksi. (Lue myös http://www.muistiliitto.fi/fin/muisti_ja_muistisairaudet/)

Edellä esitetyn perusteella näkisimme, että Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry on tärkeä yhteistyö- ja asiantuntijaverkoston toiminnan koordinoija. Eri työnantajien tietoisuutta tulee lisätä myös työikäisten mahdollisuudesta sairastua muistisairauteen.

Kanta-Hämeen työterveyshuoltojen mahdollisuudet tutkia, ohjata, neuvoa ja kohdata työikäistä muistisairasta tulee selvittää. Tämän selvitystyön jälkeen tulee järjestää mahdollista täydennyskoulutusta.

Omaisten vertaistukitoimintaa tulee vahvistaa ja varmistaa sairastuneille riittävät päivätoimintamahdollisuudet sekä myöhemmin tarvittavat intervallipaikat. Tulee varmistaa myös, onko kotipalvelun henkilöstöllä riittävät valmiudet kohdata muistihäiriöisiä.

Muistioire haittaa arkea**Työelämässä:**

- Joustavia, räätälöityjä ratkaisuja, tehtäviä, joissa tuntee pärjäävänsä (tukihenkilö työpaikalla)
- Työkykyarviointi: erilaisten vaihtoehtojen pohdinta työelämässä ja työttömänä olevien kohdalla
- Työterveyshuolto ja perusterveydenhuolto tukena myös omaiselle ja perheelle

Yhteenvetona esitämme:

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä, Työterveys 2015, on esitetty muun muassa työntekijöiden terveyteen ja työkykyyn liittyviä haasteita. Niistä mainittakoon psyykkinen kuormitus, kiire, jatkuva muutos ja epävarmuuden hallinta sekä työntekijöiden mahdolliset päihdeongelmat. (Työterveys 2015.)

Tutkimusten mukaan edellä mainitut tekijät on liitetty vahvasti muistihäiriön ja muistisairauksien riskitekijöiksi. Näin ollen ehdotamme, että Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry organisoisi koulutus- ja tiedotustilaisuuden eri työnantajille ja heidän valitsemansa työterveyshuollon palveluntuottajille.

Ei enää töissä:

- Mielekästä tekemistä (päivätoiminta, joustavat aukioloajat)
- Puolisolle tuki jatkaa työelämässä (päivätoiminta, kriisituki, taloudellinen mahdollisuus jäädä kotiin, räätälöityjä mahdollisuuksia jatkaa työelämässä)
- Koko perheen huomiointi (erityisesti lapset)
- Viikonloppuhoitoa, perhehoitoa, ympäri vuorokautista hoitoa
- Opintoihin jaksoja muistisairauksista ja -oireista sekä omaisten tukemisesta, tustuvat käytännössä arkisiin tilanteisiin
- Teknologian mahdollisuudet
- Sosiaalipäivystys
- Aktiivisen osallistujan rooli
- Kuljetuspalvelut, henkilökohtainen avustaja
- Palveluohjaustarve
- Pitkäaikais- ja lyhytaikaiset hoitopaikat, joissa hyvä ja asiakkaita ja heidän läheisiään arvostava työote

Yhteenvetona esitämme:

Työikäiset muistisairaant läheisineen tarvitsevat omia palveluitaan. Heille tulee kohdentaa myös tukea ja apua, jonka avulla muuttuneessa elämäntilanteessa selvittää. (Lue myös http://www.muistiliitto.fi/fn/muisti_ja_muistisairaudet/)

Käypä hoito -suositukset muistisairauksista sisältävät muun muassa huomioita kokonaisvaltaisen hoidon ja kuntoutuksen sekä ehyen hoitopolun avainasemasta muistisai-

rauksien hoidossa (Käypä hoito -suositus 2010). Ehyt hoitoketju turvaa muistipotilaan hyvän hoidon. Siihen tarvitaan potilaan tarpeisiin vastaavat palvelut oikeaan aikaan ja läheltä. (Erkinjuntti & Suhonen 2010; Suhonen ym. 2008.)

Voisiko Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry toimia ”veturina” ja järjestää tilaisuuden, jossa kuntien sosiaali- ja terveystarpeista päätöksiä tekeviä henkilöitä informoitaisiin kuntalaisen mahdollisuudesta sairastua muistihäiriöön jo työikäisenä sekä sen seurauksena syntyvistä palvelutarpeista? Informaation jakamisen lisäksi tarvittaisiin päätöksiä edellä esitettyjen palvelujen aloittamisesta, jatkamisesta, lisäämisestä jne.

Työttömien asemaan yhteiskunnassa liittyy erityisiä ongelmia, jotka vaikeuttavat mm. työttömien terveyden ja työkyvyn ylläpitämistä ja edistämistä (Työterveys 2015). Esimerkiksi Hämeenlinnassa Hämeenlinnan seudun työvoimanpalvelukeskus (TYP) aloitti 1.9.2009 yhteistyössä Hämeenlinnan Terveystarpeiden -liikelaitoksen kanssa työttömien terveystarkastukset. Alkuvaiheen jälkeen on työttömien ollut mahdollista päästä terveystarkastuksiin TE -toimiston, yleisen sosiaalitoimen ynnä muiden tahojen kautta. Hämeenlinnassa toteutettujen terveystarkastusten toimintamallia on syksyllä 2010 juurrutettu myös Hattulaan. (Vihersalo 2010.)

Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry voisi aloittaa, vahvistaa yhteistyötä edellä mainittujen terveystarkastusten tekijöiden kanssa.

4.3 Todellistamisvaihe, todellistaminen, toteuttamisvaihe

Pöytäkunnat pysyivät samoina ja valitsivat edellä esitetyistä vaihtoehdoista sellaiset ideat, joille heidän mukaansa voidaan tehdä jotain. He laativat suunnitelmia menettelytavoista ja niiden etenemisestä. Todentamisvaihe kesti n. 45 minuuttia.

Alla esitellään ryhmien tämän vaiheen tuotokset

Tiedottaminen

- Tiedotussuunnitelma; kuka, mitä, miten, toimintatavat, missä, milloin, säännöllisyys, kohderyhmä; eri ikävuotena erilaiset omanlaisensa tiedottamiset → Asennekasvatusta!
- Tiedottajien kouluttaminen.
- Tiedottamisen taso; oikeaa tietoa oikealle ikäryhmälle; tiedottamisen tapa; ajan tasalla oleva päivitetty tieto
- Varsinainen tiedottaminen; mihin paikkoihin päästään tiedottamaan.
- Arviointi; miten tiedottaminen onnistunut → muutostarpeet?

Yhteenvedon esitämme:

Voiko Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry toimia koordinoijana sekä yhteistyö- ja asiantuntijaverkoston kokoajana työstämään edellä esitettyjä asioita?

Omaishoitajan tukeminen, päivätoiminta työikäisille

- Tiedon levittäminen kuntoutusohjaajan palveluista heti diagnosoinnista lähtien
- Tukipaketti diagnosoinnin vaiheessa alkuvaiheeseen sopien ”mitäs nyt?” Sisältää ensitieto, sopeutumisvalmennus.
- Konkreettinen apu ja tuki esim. Kelan paperien täyttämiseen; sosiaalityöntekijät, kuntoutusohjaaja. muistiyhdistys.
- Omaishoitajalle tukea tarjolla sairauden kaikissa vaiheissa + tuen aktiivinen tarjoaminen.
- Päivätoiminta kohdennettuna työikäisille.
- Perhehoito työikäisille päivätoimintapaikkojen tilalla – kodinomaisuus.
- Yhdistyksen palvelut.

Yhteenvedona esitämme:

Voiko Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry toimia koordinoijana sekä yhteistyö- ja asiantuntijaverkoston kokoajana työstämään edellä esitettyjä asioita?

Kaikki tietävät mihin ohjata

- Valtakunnan tasolla samanlainen toimintamalli ja yhtenäiset ohjeet (tiedottaminen selkeytyy)
- Ei ole väliä, mikä instanssi työtä hoitaa, mutta hoitopolku on oltava selvillä kaikilla
- Tiedonkulku / Efficia

Yhteenvedona esitämme:

Voiko Suomen Muistiliitto ry kehittää toimintamallin ja toimintaohjeen työikäisen muistisairaana kokonaisvaltaisen hoidon, kuntoutuksen ja ehyen hoitopolun määrittämiseksi jo sairauden varhaisvaiheessa?

Jatkotyöskentely

Hämeen ammattikorkeakoulun asiantuntijoiden vetämä viimeinen verkostoverstas toteutetaan 10.5.2011. Tällöin arvioidaan tämän toisen verkostoverstaan (14.9.2010) lopputuloksena syntyneiden tehtävien edistymistä ja tulevaisuuden ennakointia. Tehtävinä ovat tuolloin esimerkiksi tiedotussuunnitelma, toimintasuunnitelma, palveluohjausmalli sekä hoitopolun selkiyttäminen.

Loppupäätelmät

Verstaspäivässä konkretisoitiin työikäisen muistisairaana puutteellista hoito- ja kuntoutuspolkua. Esitimme yhteenvedoina konkreettisia vaihtoehtoja asioiden selkiyttämiseksi. Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry on keskeisessä roolissa paikkakunnalla yhteistyö-

ja asiantuntijaverkoston kokoamisessa, toiminnan suunnittelussa sekä arvioinnissa. Nyt luettavana olevan raportin pohjalta Hämeen ammattikorkeakoulun asiantuntijat valitsevat Kanta-Hämeen Muistiyhdistyksen henkilöstön kanssa kolmannen verstpäivän (10.5.2011) teeman.

Verstpäivien prosessiohjauksen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että jokainen verstpäivien osallistuja vie omalta osaltaan eteenpäin työikäisten muistisairaiden etävien työn -osahanketta. Olisi tärkeää, että verstpäivien välillä asiantuntijatyöryhmit kokoontuisivat keskustelemaan osahankkeen sisällöstä ja toteutuksesta. Näiden työryhmien tuotoksista tulisi keskustella erilaisissa foorumeissa ja työryhmissä ja näin myös viedä osahanketta eteenpäin. Olisi erittäin tärkeää keskustella avoimesti siitä, että työikäisen muistihäiriöin varhainen diagnosointi voi olla vaikeaa ja kuka sen tekee? Lisäksi on merkittävää huomioida, että erotusdiagnosointi masennuksen ja työuupumuksen välillä voi olla todella hankalaa. Varhainkaan aloitettu lääkehoito ei aina auta, se voi jopa pahentaa henkilön tilannetta.

Saammeko jo liikaakin informaatiota siitä, miten aivoja tulee huoltaa? On myös kuultava yksilön omaa arviota oman muistinsa tilasta. Tulee muistaa, että yksilö voi myös torjua häiriötilan. Työterveyshuollon, esimiesten sekä työnantajien tietoisuus työikäisen mahdollisuudesta sairastua muistihäiriöön on merkittävässä asemassa.

Tällä hetkellä työterveyshuollossa on vain joitakin kehittyneitä käytäntöjä työikäisten henkilöiden muistiongelmiin tutkimiseen. Työikäisten muistisairauksista sekä niiden oireista tiedetään vain vähän. Työterveyshuollossa ei ole myöskään yhtenäistä käytäntöä muistisairaana henkilön hoitoon ohjaamisesta. Työterveyshoitajilla on ollut koulutuksessa vain vähän opintoja muistisairauksista. He kaipaavat näin ollen lisää osaamista tältä alueelta. Työterveyshuollossa ei ole myöskään jaettavana muistihäiriöitä tai muistisairauksia käsittelevää materiaalia. Työterveyshuollon asiakas ottaa puheeksi muistihäiriön, työnantaja myös ilmoittaa niistä työterveyshuoltoon tai ne ovat tulleet esiin myös terveystarkastuksissa ja erilaisissa ohjaustilanteissa. Työikäisenä muistisairauteen sairastuneiden henkilökohtaiset kokemukset työterveyshuollon testauksista, muistisairauksiin liittyvästä tiedosta sekä työterveyshuollon henkilöstön kuuntelemisen taidoista vaihtelevat. (Hussi 2010.)

Suomessa arvioidaan olevan noin 7000 ihmistä, joiden muistisairaus on alkanut työiässä eli 35–65-vuotiaana. Muistisairauden jäljille päästään usein läheisten aloitteesta, mutta myös ihminen itse voi olla aloitteentekijänä. Ihminen huomaa muistinsa tai organisointikykynsä heikentyneen ja mahdollisesti sanat eivät tahdo löytyä. Neurologian erikoislääkärin Kati Juvan mukaan ihminen hakeutuu yleensä tässä vaiheessa tutkimuksiin, koska ei pysty vastaamaan työelämän eikä muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Varhainen diagnoosi antaa mahdollisuuden hidastaa taudin etenemistä, kun lääkehoito voidaan aloittaa mahdollisimman pian.

Diagnoosin vahvistamiseksi on olemassa tiettyjä neurologisia tutkimuksia. Lisäksi on olemassa seulontamenetelmiä, joiden on tarkoitus tulla käyttöön jokaiseen terveyskeskuksen ja työterveyshuoltoon. Seulontojen avulla voidaan päätellä onko syytä ohjata henkilö lisätutkimuksiin esimerkiksi pään magneettikuvaukseen. (http://ohjelmat.yle.fi/akuutti/arkisto/tyoikaiset_muistisairaat_unohdettu_ryhma.)

Työterveyshuollon keskeinen rooli on arvioida ja tukea työntekijän jaksamista. Yksilötasolla stressi ja uupumisen oireet voivat ilmetä muun muassa keskittymis- ja muistivaikeuksina. Työyhteisöissä tämä voi ilmetä esimerkiksi vihamielisyytenä, epäluuloisuute-

na, kyynisyytenä ja epäluottamuksena sekä työtä että johtoa kohtaan. (Rantala 2005, 336–337.)

Työnantajilla on yhteiskunnallista ja sosiaalista vastuuta. Ne kaikki liittyvät kansalaisten ja yhteisöjen hyvinvointiin. Yrityksillä on merkittävä mahdollisuus työhyvinvoinnin ja osaamisen alueella, vaikuttaa tapaturmien, mielenterveysongelmien, terveydenhuollon sekä työkyvyttömyys- ja varhaiseläkkeiden hallinnassa. (Julkunen 2006, 131.)

Kuka vastaa muistisairaahan henkilön ja hänen omaisensa palvelu- ja tukiverkosta (Julkunen 2006, 129)? Mikä on Kanta-Hämeen Muistiyhdistyksen rooli edellä mainitun verkoston koordinoijana? Kysymys on haasteellinen - toisaalta Muistiyhdistys on tärkeä sosiaalisen yhteisyyden ja tuen sekä osallisuuden elvyttäjä, mutta toisaalta se voi näyttäytyä myös palvelutuottajana, joka sulautuu yhä lähemmäksi yrityksiä ja julkisia toimijoita.

5. Verkostoverstaspäivän palaute

Verstaspäivän päätteeksi annettiin jokaiselle palautelomake. Jotkut osallistujista halusivat antaa palautteen sähköpostitse.

Verkostoverstastyöskentelyn hyviä käytänteitä olivat mielestäni...

Palautteiden perusteella Tulevaisuusverstaas –menetelmä toimi erinomaisesti. Ongelmista lähteminen koettiin hyväksi, koska tällöin sai ”purettua mieltään” ja sen jälkeen pääsi etsimään positiivisia vaihtoehtoja. Jotkut osallistujat kertoivat saaneensa tärkeää tietoa muistisairauksista. Ryhmät toimivat moniammatillisesti, moniäänisesti ja vilkkaasti keskustellen. Ryhmissä oli myös palautteen mukaan innostava ilmapiiri.

Em. työskentelyssä jäin pohtimaan...

Joissain palautteissa pohdittiin olisiko ollut hyvä osallistujille itselleen antaa mahdollisuus jakautua erilaisiin ryhmiin. Jotkut pohtivat myös, että vieras työskentelymenetelmä vaatisi enemmän ohjausta verstaas vetäjiltä. Joidenkin mielestä myös ryhmät olisivat voineet olla pienempiä, koska hiljaisimmat eivät mahdollisesti kyenneet julkilausumaan omia mielipiteitään. Käytetyllä menetelmällä saatiin paljon konkreettista sisältöä tulokseksi. Aikaa olisi ollut hyvä vara vielä enemmän, aihe niin tärkeä!

Em. työskentelyn kehittämishaasteita mielestäni ovat...

Ei kehittämishaasteita, sain paljon uutta intoa! Ehkä pienemmissä ryhmissä kaikkien ääni tulisi kuuluviin. Myös asioita olisi voinut jakaa pienempiin osiin. Tiedon levittämisen laajalle yleisölle on suuri haaste.

Lähteet

- Ajattele aivojasi – pidä huolta muististasi. Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry. Muistiliitto. Hankkeen esittelylehtinen.
- Erkinjuntti, T. & Suhonen, J. 2010. Muistipotilaan hoitoketju kuntoon. Sairaanhoidaja-lehti 9. http://www.sairaanhoidajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoidaja-lehti/9-2010/ajankohtaisartikkeli/muistipotilaan-hoitoketju-kuntoo/
- http://ohjelmat.yle.fi/akuutti/arkisto/tyoikaiset_muistisairaat_unohdettu_ryhma. 29.9.2010
- http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Yleisopalvelut/Julkaisut/Kirjat/kasvatus_kielet_ja_kulttuuri_-_e-kirjat.
- http://www.muistiliitto.fi/fin/muisti_ja_muistisairaudet/ 3.11.2010
- <http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Tulevaisuus.html>. 3.9.2010
- Hussi, H. 2010. Työikäisten muistihäiriöt ja –sairaudet työterveyshuollon haasteena – Kartoitus työterveyshuollon valmiuksista tunnistaa ja hoitaa muistihäiriöitä ja –sairauksia. Turun ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö (YAMK), Kuntoutuksen koulutusohjelma.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. STAKES. Helsinki.
- Kiimamaa, J. 2003. Nordia tiedonantoja. Oulun yliopiston maantieteen laitoksen ja Pohjois-Suomen maantieteellinen seura ry:n julkaisusarja 2/2003, 11-17.
- Käypä hoito –suositus 2010. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/kht00108>.
- Malassu, P-L. 2002. Aluesosiaalityön perusteet. Studia Generalia. Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto.
- Malassu, P-L, Typpi, j., Liukonen, R., Lukman, L. Lehto, H. Myllärniemi, A. & Koskinen, A-K. 2006. Asiakkaan, sosiaalialan ammatillisuuden ja organisaation kohtaamisen haasteet, tulevaisuuskuvat ja käytännön ratkaisunäkymät. Raportti Helsingin kaupungin sosiaalivirasto Tehdy -hankkeen tulevaisuusverstaasta Tervalammien Elohovissa 6.tammikuuta 2006. Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto, Kehittämispalvelut. www.socca.fi/tehty/aineistoja/Verstasraportti.doc. 17.9.2010.
- Rantala 2005. Työterveyshuolto ja työntekijän jaksamisen tuki uupumistilanteissa. Teoksessa: Kinnunen, U., Feldt, T. & Mauno, S. (toim.) Työ leipälajina. PS-kustannus. Keuruu, 336 – 337.
- Suhonen, J. ym 2008. Hyvät hoitokäytännöt etenevien muistisairauksien kaikissa vaiheissa. Suomen Lääkärilehti 10, 9–22. <http://www.fimnet.fi/cgi-cug/brs/artikkeli.cgi?docn=000029873>

Työterveys 2015. Työterveyshuollon kehittämissuunnitelmat. Valtioneuvoston periaatepäätös. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:3. Helsinki.

Vihersalo, R. 2010. Hämeenlinnan seudun työvoiman palvelukeskus (TYP), sosiaalityöntekijä. Haastattelu 9.11.2010.

www.muistiluotsi.fi

www.uta.fi/tyt/verkkotutor/ratkmen.htm. 2.9.2010

Liite 1

VERSTASPÄIVÄN OSALLISTUJAT:

1. Bitter Saara, muistisairaiden palveluneuvoja Riihimäki
2. Harju Arja, muistisairaiden kuntoutusohjaaja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri
3. Hotta Minna, toiminnanohjaaja Omaiset mielenterveystyön tukena Kanta-Häme ry
4. Härmä Heidi, projektisuunnittelija Muistiliitto ry
5. Kallio Riitta-Liisa, työterveyspsykologi Mehiläinen Hämeenlinna
6. Kokemusasiantuntija (henkilö ei halua nimeään julkaistavaksi) Hämeenlinna
7. Laatonen Hannu, työtoiminnan päällikkö Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi
8. Laitinen Markku, kokemusasiantuntija Hämeenlinna
9. Lehtonen Pirkko, projektivastaava Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry
10. Lemmetyinen Hanna, työterveyspsykologi Mehiläinen Hämeenlinna
11. Lihavainen Heli, projektityöntekijä Hämeen Sininauha ry
12. Liikanen Saija, sosiaalityöntekijä Hämeenlinnan Terveyspalvelut –liikelaitos
13. Lindholm Nina, puheenjohtaja Hämeenlinnan Työsilta HäTy ry
14. Mikkola Tuula, työterveyshoitaja Terveystalo Hämeenlinna
15. Niemi Katariina, kokemusasiantuntija Hämeenlinna
16. Nordlund Anneli, työterveyshoitaja TyöSyke Oy Hämeenlinna
17. Pulkkinen Riitta, toimistotyöntekijä Hämeenlinnan työsilta HäTy ry
18. Pulkkinen Susanna, sairaanhoitaja Hattulan kotihoito
19. Ritala Merja, työhönvalmentaja Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi
20. Siltanen Eija, kuntoutusohjaaja Hämeenlinnan Terveyspalvelut –liikelaitos
21. Suokas Tuula, projektityöntekijä Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry
22. Suolahti Liisa, kokemusasiantuntija Hämeenlinna
23. Suuronen Airi, puheenjohtaja Hämeenlinnan seudun omaishoitajat ry
24. Uronen Riitta, johtava sosiaalityöntekijä Riihimäki
25. Uusimäki Minna, muistisairaiden kuntoutusohjaaja Forssan seudun terveydenhuollon ky
26. Urtamo Kristiina, sosiaalityöntekijä Loppi

Liite 2

VERSTASPÄIVÄN 14.9.2010 OHJELMA

KANTA-HÄMEEN MUISTILUOTSI

Verstaan vetäjinä tutkuspäällikkö Merja Salminen ja yliopettaja Marketta Jokinen, HAMK, Hyvinvointialan osaamiskeskittymä.

TEEMA: TYÖIKÄISTEN MUISTIOIREISTEN HENKILÖIDEN PALVELUT JA HOITO KANTA-HÄMEESSÄ

TERVETULOA

projektityöntekijä Tuula Suokas

klo 9.05 – 9.15

Verstaspäivään osallistujien esittäytyminen.

Tulevaisuusverstaas -menetelmän esittely, tutkuspäällikkö Merja Salminen ja yliopettaja Marketta Jokinen (kts liite 3)

klo 9.15 – 12

Teeman työstäminen tapahtuu sekä yksin että pienryhmissä tulevaisuusverstaas -menetelmän mukaisesti.

Päivän vetäjät huolehtivat työskentelytapojen ohjeistuksesta sekä aikataulun noudattamisesta.

Yhteenveto ja jatkotyöskentelystä sopiminen.

Kolmas ja tällä kertaa viimeinen verstaastyöskentelypäivä toteutetaan tiistaina 10.5.2011 klo 9 – 12 Hämeen ammattikorkeakoulussa.

Liite 3

VERSTASPÄIVÄN ETENEMISRUNKO

Verkostoverstas 14.9.2010

Marketta Jokinen & Merja Salminen
HAMK

Muistiluotsi-hankkeen tulevaisuusverstas

- tulevaisuudenverstas on ongelmanratkaisumenetelmä, jossa koko yhteisön voimin työskennellen pohditaan yhteisesti sovittuun asiaan liittyviä ongelmia ja ideoita, joita sitten yhdessä toteutetaan
- menetelmässä painotetaan kaikkien osallistumista
- siinä on mukana sekä menneisyys että tulevaisuus

Tulevaisuusverstaan aihe

Työikäisten muistioireisten henkilöiden palvelut ja hoito Kanta-Hämeessä

Tulevaisuusverstas (jatkuu)

- Ongelmavaihe (kritiikkivaihe):**
- kaikki ongelmat, kritiikki, tyytymättömyys on sallittua PAITSI henkilöihin kohdistuvat ongelmat ja tuntemukset
- kirjoitetaan 3-5 aiheeseen liittyvää ongelmaa: mikä on huonoa, mikä ärsyttää, huolestuttaa? Mikä tai mitkä asiat eivät toimi?
- ongelmista ei tässä vaiheessa keskustella toisten kanssa

Tulevaisuusverstas

- Ideointivaihe (mielikuivutusvaihe):**
- ideoidaan, luodaan ja unelmoidaan siitä, miten kyseiseen aiheeseen voitaisiin vaikuttaa niin, että tilanne paranee tai siihen liittyvät ongelmat voitaisiin ratkaista paremmin
- ideoille ei ole mitään rajoja eikä unelmia kritisoida tässä vaiheessa

Tulevaisuusverstas

- Todentamisivaihe:**
- arvioidaan ideoiden toteuttamismahdollisuuksia tässä ja nyt.
- Nyt on lupa arvostella ideoiden toteuttamismahdollisuuksia
- valitaan sellaiset ideat, joille voidaan tehdä jotain sekä laaditaan suunnitelmia menettelytavoista ja etenemisteistä

Tulevaisuusverstas

- jakaannutaan pienryhmiin, joissa osallistujat realisoivat, arvioivat ja konkretisoivat idean toteuttamismahdollisuuksia: miten idea voitaisiin toteuttaa, kuka/ketkä toteuttaa
- laatikaa paperille kolme konkreettista askelta idean toteuttamiseksi

Tulevaisuusverstas

- Jatkotyöskentelystä sopiminen:
- Kuka? Mitä? Missä? Milloin?

Liite 4

PALAUTELOMAKE

MUISTILUOTSI

TYÖIKÄISTEN MUISTISAIRAIDEN ETSIVÄN TYÖN –HANKE

PALAUTTEESI VERKOSTOVERSTAASTA 14.9.2010

1. Verkostoverstastyöskentelyn hyviä käytänteitä olivat mielestäni...

2. Em. työskentelyssä jäin pohtimaan...

3. Em. työskentelyn kehittämishaasteita mielestäni ovat...

Kiitos vastauksestasi ☺